

SOKAĞIN MARJİNAL SÜRGÜNLERİ

Dr. Müge Göncü

Balıkesir Üniversitesi

ÖZ

Sosyolojik anlamda bakıldığında insanları ortak alanda birleştirmesi bakımından sokak önemlidir. Korkuyu Beklerken ve Aylak Adam metinlerinde “sokak” kimi zaman birleştirici unsur olarak göze çarparken kimi zaman da ayırıştırıcı unsur olarak dikkati çeker. “Sokak” bir yandan hayatın içinde olmanın, hayata atılmanın, sosyal bir varlık olmanın anlamını içinde barındırırken bir yandan da yalnızlığın, yabancılaşmanın, tecridin korkusunu da barındırır. Bu bakımdan sokak kavramı toplumsal olduğu kadar edebiyatta da kendine fazlaca yer bulan bir kavramdır. Çalışmamızda sokağın “Korkuyu Beklerken” ve “Aylak Adam”da ifade ettiği anlamlar üzerinde durarak toplumsal mekân olan sokak kavramının edebi kahramanlar için ne anlam ifade ettiğini anlamaya çalışacağız.

Anahtar Kavramlar: sokak, korku, roman, hikaye, marjinal

MARGINAL STREET EXPATS

ABSTRACT

From a sociological point of view, the street is important to connect people to the common area. In the texts of "Waiting the Fear" and "Idle Man", the word "street" sometimes attracts attention as a combining factor and sometimes as a separating factor. On one hand, while the "street" has the meaning of being inside the life, beginning to work, becoming a social being; on the other hand, it includes the fear of loneliness, alienation, isolation. In this respect, as well as being social, the concept of street is also a concept that finds itself more place inside the literature. In our study, we will try to have an idea of how the concept of street, as a social place, is covered in literary texts, by focusing on the meanings expressed in the texts of the novels, “Waiting the Fear” and “Idle Man.”

Keywords: street, fear, novel, story, marginal.

1. Giriş

Sosyolojik bağlamda kendine yer bulan sokak kavramı aslında edebiyat ile de yakından ilgilidir. Toplumlaşmayı, bütünlüğü, yalnızlıktan uzaklaşmayı içinde barındıran sokak kavramının edebi açıdan bakıldığında modernizm ile birlikte kendine farklı ifade yolları bulduğu görülür. Özellikle modernizm etkisiyle bireydeki kayboluşu, yitikliği, kaçış isteğini, yabancılaşmayı anlatmak isteyen yazarlar kendi içlerinde kaybolan kahramanlarını sokakla bütünleştirmek isterler. Kimi kahraman için sokak; kaybolmuşluğuna bir deva iken, kimi kahraman için de korku unsurudur. Ele aldığımız metinlerdeki iki kahraman da normalleşme çabasıyla var olmaya çalışan, normalleşemedikçe daha da yabancılaşan bireylerdir. Bu nedenle bu iki kahraman için marjinal kavramını kullanmak oldukça yerinde olacaktır. Var olan değerlerin karşısı olan değerlere ve hayat biçimine sahip olan bu iki kahramanın en önemli özellikleri toplumla bağlarını bir derece korumaları, toplumun içinde görünüp aslında düşünsel anlamda onlardan farklı olmalarıdır. Bu nedenle toplumsal bir kavram olan sokağın modernizm etkisiyle yazılan iki farklı metinde, marjinal iki kahraman üzerinden hangi anlamları bünyesine eklediğini görmek faydalı olacaktır.

2. Hayal Kırıklığının, Kaçışın, Tecritin, Korkunun, İsyanın, Umudun Ve Yaşamın Adı “Sokak”

Şehirli aydın problemini ele alan Oğuz Atay’ın *Korkuyu Beklerken* hikâyesi ile Yusuf Atılgan’ın *Aylak Adam* romanı, temelde maddi yönden hiçbir sıkıntısı olmasa da manevi açıdan sürgün olan bireylerin açmazlarını anlatmak ister.

Ele aldığımız metinlerde kahramanların isimlerinin olmayışı ya da tam isimlerinin verilmemesi dikkat çekicidir. *Korkuyu Beklerken*’in kahramanının isimsiz ve *Aylak Adam*’ın adının C. olarak verilmesi yazarların kahramanlarını kimliksizleştirmek çabasıdır. Bu, kahramanların toplum içindeki farklılıklarını ortaya koymak adına yazarlar tarafından bilinçli olarak seçilen bir yoldur. Arzu Özdemir, “*Yusuf Atılgan’ın*

Romanlarının Psikanalitik Açıdan İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde C.nin etkin yaşına rağmen hala bir ben arayışında olduğunu bu nedenle de yazarın kahramanına bilinçli olarak tam bir isim vermediğini, böylelikle C.nin bireyleşme çabasındaki insanı yansıttığını vurgular. Bilinçli olarak seçilen diğer bir özellik de kahramanların keyfi bir çalışma hayatlarının olmasıdır. Her ne kadar C. aylak adam olarak ünlense de Korkuyu Beklerken’in kahramanı da aylaklar sınıfına dâhil edilebilir. Her şeye her zaman vakitleri olan bu kahramanlar çevrelerinin aylaklıklarını hoş karşılamadıklarının farkındadır: *“Her zaman vakti olanlara saygı duyulmaz”* (Atay, 2008, 43). Düşünmekten sürekli muzdarip olan iki kahraman diğer insanlar gibi normalleşemedikleri, hayata dair bir düzen tutturamadıkları, içlerindeki boşlukları dolduramadıkları için bir nevi sürgün hayatı yaşamaktadırlar. Nereye giderse gitsinler içlerindeki boşluktan kurtulamamak onları tüketen en büyük sorundur. C. bu boşluğu sokaklarda kendini karşılıksız sevecek kadını arayarak doldurmaya çalışırken, Korkuyu Beklerken’in kahramanı da korkularıyla doldurmaya sezer. C.’nin düşünceleri bu noktada önemlidir: *“Rahatsınız. Hem ne kolay rahatlıyorsunuz. İçinizde boşluklar yok. Neden ben de sizin gibi olamıyorum? Bir ben miyim düşünen? Bir ben miyim yalnız?”* (Atılgan, 2006, 39).

C.’nin hayattaki tek amacı normallikten uzak kalmaktır. Normal olan her şey onda korku yaratır. Çocukluğunda normalmiş gibi görünen aile yaşantısının içinde gördükleri, babasının çevresince saygın biri olarak tanınmasının ardındaki gizli karakteri C.nin içten içe normalliğe karşı savaş açmasına neden olur. Kurulu düzen, evlilik, aynı yerde uzun süre yaşama, çocuk isteyen kadınlar C.de kaçma isteği uyandırır. Çoğu zaman aylaklığından suçluluk hissetse de kendisine dayatılanları yaşamamak adına sahip olduğu işte bile çalışmaz. Çünkü o iş adamı değildir; babasından kalan iş onun için sadece geçim kaynağıdır. Babasına olan kızgınlığını onun parasını yiyerek dindirmeye çalışır; manevi yönden kendini hiçbir zaman doyurmayan babası hiç olmazsa maddi yönden bir işe yaramaktadır.

Aylak Adam C. tam bir sevgi arsızıdır. Anne sevgisinden yoksun büyüyen C., baba sevgisinden de yoksun büyümek zorunda kalmıştır. Çocukluğunda ihtiyaç duyduğu sevgiyi sadece teyzesinden alan C. yetişkinlik döneminde de bu saf sevginin peşinden koşmuştur. Birlikte olduğu her kadında bu sevgiyi arayan C. çoğu ilişkisinde yanılsa da hayata bir gün o sevgiyi bulacağı inancıyla bağlanabilmiştir. Dışarıdan bakıldığında hayatta bir amacı olmadan, tutunacak bir şeyi olmadan devam ediyor gibi görünse de onu hayatta tutan asıl tutamak bu sevgiye olan inancıdır.

C. için sokak öncelikle “kaçış” anlamını taşır. Kalabalıktan bunaldığında, istemediği ortamlardan uzaklaşmak istediğinde gittiği, kendini rahat hissettiği sokağı vardır. Sığınak gibi gördüğü bu sokak; adamlardan dayak yediğinde, sinemanın önünde müşteri bekleyen kadının uyandırdığı tiksintiden kaçmak istediğinde, hoşlanmak istediği kıza açılmak istediğinde onun için bir kurtuluş yoludur. Sokaklar öylesine onundur ki toplumca dayatılan kurallara uymamak için direnir. Sokakta ilerlerken düşündüğü bir şeye sesli güldüğünde insanlar dönüp kendisine bakar. İşte bu noktada yine kurallar karşısına çıkar. Her ne kadar sokakta sesli gülmenin hoş karşılanmayacağını bilse de o hiçbir zaman bir kural adamı olmamış hatta olmaktan korkmuştur. Romanda C., gezdiği sokakları isimlerinden yola çıkarak analiz eder. Toplumdan uzaklaşmasının temelinde yatan nedenleri, eleştirilerini sokak adları ile ilgili yorumlarından çıkarmak mümkündür: *“İçinizde İki Öksüzler Sokağı’ndan geçen olmuştur belki ama bilmezsiniz. Çoğu iki katlı, yeni ya da yeni görünen evler..ben Eli Paketliler Sokağı diyorum. Komşusunun saygısını yitireceğinden başka sıkıntısı olmayanlar yaşar burada... Ya o sonuna dek gidip de bir tek servi göremeyeceğiniz Sıra Serviler Caddesi: Asfalt, üst üste beton yapılar, otomobiller sürüsü, hızlıyürüyeninsanlar sürüsü. :Bu yolun servili olduğu zamanlar da insanlar böyle mi yürürdü?”* (Atılğan, 2006, 14-15). Sema Özher, “Çağdaş İnsanın Tutamak Arayışı: Aylak Adam” adlı makalesinde yazarın kahramanına bu sözlerle sokak adları ile ilişkili olarak toplumun yaşadığı çözülmeyi ve değer yitimini

vurgulattığını belirtir. Sokak adlarıyla sokakların görüntüsü arasındaki çelişki C.yi rahatsız eder ve bunun eleştirisini yapmaktan geri durmaz.

Sokak bir manada aylak adam için umut kaynağıdır. Onu çıkarsız, olduğu gibi kabul edip sevecek kadını aradığı sokaklar onun için umut anlamını taşımaktadır. Tanımadığı insanların arasına karıştığında kendini daha güçlü ve özgür hisseder: *“Sokakta, ciğerleri soğuk havayla dolup boşaldıkça içinde korkunç bir güç duyuyordu”* (Atılğan, 2006, 30). Her gün hissettiği bu güçle ve içindeki umutla kendini sokağa atıp aradığı kadını bulacağı inancını taşır. Onu hayatta tutan tek şey sokaklarda aradığı bu umuttur. C. için sokaklarda olmak diğerlerinden farklılaşmak anlamına gelmektedir. Bir işte çalışmamak, sokaklarda aylakça arayış içinde olmak ona göre güçlüğü umutsuzca zorlamaktır. Yaşamının amacı insanoğlu için alışkanlık ve rahatlık olduğundan o diğerlerinden farklı olmak adına güç olanı seçmiştir. *“Ne kolaydı onlara uymak! Gündüzleri bir okulda ders verir, geceleri sessiz, güzel kadınlarla yatardı istese. Çabasız. Ama biliyordu: Yetinemeyecekti”* (Atılğan, 2006, 41). Kendi korkularına, aylaklığına uydurduğu bu kılıf onun için en geçerli sebeptir.

Birine, bir yere bağlanmaktan korkan C. birlikte olduğu kadının kendisinden başka tutunacak bir şeyi olmasını istemez. Güler ile görüştüğü zaman onun dayatılmış düşüncelerden, korkulardan, klişelerden arınmasını bekler. Hatta öylesine ileri gider ki kimsesiz kalmasını ister. Sevgi konusunda bencilce düşünceleri olduğunu şu sözlerinden anlamak mümkün: *“Benim ona tutunabilmem için onun benden başka bir dayanağı olmamalı”* (Atılğan, 2006, 77). Tek dayanağının sevgi olmasını ister, çünkü C. bu dünyada dayanılacak tek şeyin sevgi olduğuna inanır. Sokak, C.’nin hayatında en genel anlamıyla korkularından kurtuluşun adresidir. Korkuları yüzünden birini sevmek, birine bağlanmak istemez. C. sevgiye inanır inanmasına fakat insanları zincirlere vuracak olan dayatmalara karşıdır. İşte bu nedenle kendisini olduğu gibi, teyzesinin çocukken kendisini sevdiği gibi saf sevgiyle kendini sevecek kadını buluncaya kadar

sokak sokak arayacaktır aylak adam. Bu noktada sokak, kahraman için bir bakıma hayata tutunmanın aracı olmuştur.

Bilinçli bir aylak olan C., probleminin aslında tutamak sorunu olduğunu bilir. Aylaklıktaki bu bilinçlilik hali Korkuyu Beklerken hikâyesinin kahramanı için de geçerlidir. İki eser de temelde amaçsız şehirli aydınların bunalımını ele alır ve bu dönem aydınının “sokak- cadde-mahalle” ile farklı bir iletişimi vardır. Aylak Adam C. sıkıntısından kaçmak, korkularından kurtulmak için kendini sokağa atarken Korkuyu Beklerken’in kahramanı korkudan kaçmak, kendini korumak için sokaktan uzaklaşıp kendini eve kapatır. C. bunalımını sokaklarla atmak ister; fakat onun amacı yine insanlarla ortak paydada buluşmak değildir. Metinde dikkat edildiğinde, C. sokağa çıkar çıkmasına ama insanlarla iletişimden kaçınır; sadece çevresini, kendi dışında devam eden hayatı gözlemleyerek kendince çıkarımlarda bulunur. Bu toplumsal alanın içine dâhil olma durumu sadece fiziksel boyuttadır, ruhsal ve düşünsel anlamda hiçbir zaman aralarına katılmayacaktır. Sokağa çıkmaktaki amaç yine insan odaklı değildir. İki kahraman için de bilinçli olan toplumsal olandan kaçma isteği onları farklılaştırmış, diğer bireylerden ayırtmış ve toplum içinde barınamaz hale getirmiştir. Hakan Sazyek, “Yusuf Atılgan’ın Aylak Adam’ı: C.” makalesinde C.’nin yaşadığının “anomi” olduğu üzerinde durur: “*Sosyolojik bağlamda kolektif nitelikli bir kuralsızlığı işaret eden anominin birey merkezli durumundan başka bir şey olmayan bireysel anomi, kişinin içinde yaşadığı toplumla bağlarının gevşemesi, giderek kopması sürecinde yaşadığı ruhsal çöküşü ve bireysel kuralları yitirishi karşılamaktadır*” (Sazyek, 2010, 3).

Sokak, Korkuyu Beklerken hikâyesinde de farklı anlamlar taşır. Kahramanın ruh haline göre sokak kimi zaman onda korku uyandıran bir unsurken kimi zamanlarda bir isyan aracıdır. Kimi zaman yalnızlığın, yabancılaşmanın, hayattan kopuşun simgesiyken kimi zaman yaşama isteğinin, hayata katılmanın simgesidir. Hikâyede kahraman şehir merkezinden uzakta bir sokağın en sonundaki evde oturmaktadır. Şehir merkezinden en uzaktaki, ıssız sokağı seçmesi manidardır: “*Ben buraya, korkularımı gizlemeye geldim*” (Atay, 2008, 40) diye düşünen kahraman

için medeniyetten uzak bu sokak bir bakıma sığınak gibidir. Köpeklerin bile girmeye cesaret edemediği bu sokak aynı zamanda kahraman için korku kaynağıdır. Yalnız kalmak, insanlardan uzaklaşmak için seçtiği bu sokak çoğu zaman onda korku uyandırır ki bu korku sebebiyle kendine kızar: “*Korkuyorsan, neden bu kadar uzakta yaşıyorsun şehirden? Neden üç evli sokağın en ucundaki evde oturuyorsun? Son kaldırım taşından bile elli beş adım ötede ne işin var?*” (Atay, 2008, 36). Kendini toplumsal alandan soyutladığı, özgürleşmek istediği bu sokak ve ev gizli mezhepten aldığı tehdit mektubu ile kahraman için bir nevi hapishaneye dönüşür. Evden çıkmaması için uyarıda bulunan mektubu aldıktan sonra kahraman bir süre sonra eski yaşantısını özlemeye başlayacaktır. Dışarı çıkmadan evde geçirdiği vakitlerde düşünecek çok zamanı olduğundan kendini, insanları, hayatı sorgulamaya başlayan kahraman yalnızlığı istediği, sevmeyi bilmediği, tabiatı ve insanları sevmeyi bilmediği için cezalandırıldığını düşünür: “*Ne tabiatı, ne insanları, ne de olup bitenleri hiç sevmemiştim; kendimi bile, kendi yaptıklarımı bile*” (Atay, 2008, 61). Esra Kara, “Korkuyu Beklerken ile Yuva Hikâyelerinde Mekânla İlişkisi Açısından Korku ve Paranoya” isimli makalesinde kahramanın sokaklardan, kalabalıklardan korkarak evine kapanmasını ev/yuva ilişkisi bağlamında ele alır. “*Ev/yuva, kişinin güvenlik alanıdır. Onun yalnız barınmasını değil, dış dünyanın tehlikelerinden, havanın kötü koşullarından (yağmurdan, soğuktan) korunmasını da sağlar. Kişi kendini evinde güvenli ve huzurlu hisseder*” (Kara, 2012, 174). Aldığı tehdit mektubu ile yuvası onun için bir sığınak haline dönüşürken sokaklar, caddeler, insanlar onun için korku unsuru olurlar.

Korkuyu Beklerken’in kahramanı Dostoyevski’nin yer altı insanlarıyla benzerlik gösterir. Dostoyevski’nin yer altı adamı sıradan bir hayatı olan sıradan bir memurdur. Sokaklar aracılığıyla var olma çabası içindedir. Hikâyedeki subay, yer altı adamının kabuğunu kırmasına olanak veren bir araçtır. Kendini zaten önemsiz hisseden memur için subayın da onu görmezden gelmesi tam bir yıkım olacaktır. Sokaklarda yanından geçen her insanın gözünde kendini bir böcek gibi hisseder ve aşağılık duygusu içine iyice yerleşir. Korkuyu Beklerken hikâyesinin kahramanı da

kalabalıklar içinde kendini önemsiz görür. Evinin bulunduğu sokaktan geçerken köpeklerin kendisine havlaması ona kendini kötü hissettirecek, köpeklerin bile kendisini sevmediğini düşünecek kadar ileriye gidecektir. Berman, sokağın vaat ettikleriyle sundukları arasındaki bu çelişkinin yer altı insanını çaresiz bir hiddet hezeyanına sürüklediğini altını çizer. (Berman, 2013, 301)

Uzun bir süre evden çıkmayan kahraman bir gün sabaha doğru evden çıkma isteği duyar. “Sokak” mektubu aldıktan sonra onun için korku unsuru olmuşken yalnızlığın verdiği bunalımla şimdi bir nevi umut kaynağı olmuştur. Sokağa adım attığında gökyüzünün kızıl rengiyle tabiatı, çiçekleri daha farklı görüp sevebileceği inancını taşır. Kendini eve hapsederek hayattan öylesine soyutlanmıştır ki sokağa çıktığında, yaşamı hissettiğinde başı döner. Çünkü sokak bir nevi yaşam demektir. Tehdit mektubunun korkusuyla sokağa atmadığı her adımla hayattan kopma noktasına gelir. Bu kopuş kahramanı bir süre sonra isyana sevk eder ve bütün gücü ile bağırır: *“Ben, yalnızlığı istemekle suçlanıp yalnızlığa mahkûm edildim. Bu karara bütün gücümle muhalefet ediyorum. Ben yalnızlığa dayanamıyorum, ben insanların arasında olmak istiyorum”* (Atay, 2008, 79). Devrim Dirlikyapan, *“Oğuz Atay’da Korkuyu Beklerken Gelenler”* makalesinde kahramanın yalnızlığa tahammülsüzlüğü olduğunu fakat bu durumun onu sosyal olmaya itmediğini, daha da yalnızlaştırdığını özellikle vurgular. *“Korkuyu Beklerken’de söz konusu olan, bir bakıma isteyerek seçilen bir yalnızlığın tahammülsüzlüğüdür”* (Tezgör 2015, 137).

Aydın insan bunalımının bir parçası olan amaçsızlık metne iyi bir kurguyla yerleştirilmiştir. İçine girdiği bunalımla evi yakmayı düşünen kahraman gizli mezhebin yakalandığı haberini görünce büyük hayal kırıklığı yaşar. Hayal kırıklığı ve öfke ile kendini sokağa atarak evde geçirdiği günlerin acısını çıkarmak, yeniden hayata dönmek ister. Hayatında tutunacak bir şeyi olmayan kahraman için gizli mezhep inancı zamanla onu hayata bağlayan bir aracıya dönüşür. Kendine özel yazıldığını düşündüğü mektup ona hayatta bir amaç vermiş, dört duvar arasında, güç koşullarda yaşam savaşı vermeye başlamıştır. Gizli mezhebin dolandırıcı olduğunu öğrendiğinde yaşadığı yıkım bir süre sonra hayal kırıklığından

öfkeye hatta delirmenin eşğine kadar gelecektir. Sözde aydın olarak geçen kahraman öylesine amaçsızdır, *Evde korkuyla beklerken ya da korkuyu beklerken geçen zamanın ne de olsa bir önemi vardı, bir geleceği vardı*” (Atay, 2008, 93) diye düşünecek kadar çaresizlik içindedir. İçine, hayatına sinmiş olan bu amaçsızlık onu mutsuz ettiğinden evde, sokakta, toplum içinde veya yalnız bir türlü huzuru yakalayamaz.

Kendilerine ve hayatlarına dair sorgulamaları hiç tükenmeyen, sorguladıkça korkular edinen C. ve isimsiz kahramanın diğer bir ortak özelliği sevgiye dair problemlerinin olmasıdır. Korkuyu Beklerken hikâyesinde kahraman tehdit mektubunun kendisine sevgisizliği yüzünden gönderildiğini ve bunun için cezalandırıldığını düşünür. Sevgisizliğinin bedelinin kendisine böyle ödetildiğine inanır. Kendi evinde, kendi hayatında sürgündür ve bir süre sonra bu ceza ağır gelmeye başlar. Tutup tutamayacağı belli olmayan sözler verir: “*Tabiatı seveceğim, insanları seveceğim, yurduma yararlı olmaya çalışacağım, hiçbir düzene karşı çıkmayacağım. Herkese güler yüz göstereceğim, evleneceğim, çocuk yetiştireceğim, onların altını değiştireceğim, gece uyutmak için sabırla masal anlatacağım, dedikoduları dinleyeceğim, ilgi göstereceğim, ilgi*” (Atay, 2008, 80). C.’nin kendini sokaklara atmasının, sokaklarda kendini başına buyruk, özgür hissetmesinin, teyzesinin sevgisi gibi saf sevgiyi, karşılıksız olanı aramasının; dayatmalara, kurallara, baskılara dayanamamasının temelinde babasına olan nefreti yatmaktadır. Onun gibi olmaktan daha çocuk yaşlarda korkmaya başlamış olan C’nin toplum içinde aykırılışmasının sebebi anlaşılmaktadır. Babası çevresi tarafından saygın biri olarak görünür görünmesine fakat C. yaşadıkları doğrultusunda saygın ve normal biri olmaktan hep korkacaktır: “*Babam adamsa ben olmayacaktım*” (Atılğan, 2006, 126). Sarhoş ve kadın düşkünü olan babası C.’ye hiç sevgi göstermez. Annesini küçük yaşta kaybeden C. babasından da göremediği sevgiyi teyzesinde bulmuş, babasının diğer kadınlara ve teyzesine yaptıklarını hiçbir zaman hafızasından silememiştir. İşte bu nedenle C. babasının sevgisizlik borcunu kendisine parayla ödediğini düşünecek kadar baba sevgisinden uzak kalmıştır. Korkuyu Beklerken’in kahramanı da baba sevgisinden uzak kalmıştır. C. babam adamsa ben

olmayacağım düşüncesine sahipken isimsiz kahramanımız babasına benzediği için adam olamadığını düşünür. Çocukluktan gelen bu sevgi problemi iki kahramanı yetişkinlik dönemlerinde aykırılaştırmış, toplumsallıktan soyutlamıştır.

W. Benjamin'in "Flâneur" kavramını bu noktada ele almak yerinde olacaktır. Benjamin bu kavram üzerinden modernizm ve kapitalizme dair eleştirilerini ifade ederken çağın bireyinin özelliği olan amaçsızlığı da eleştirmek ister. Benjamin'in amacı "*Paris'in sokaklarında amaçsızca dolanan flâneur'ü kendi sosyolojisi içinde anlamak flâneurün kendi varlığıyla bütünleşen eleştiriye ortaya çıkarmaktır*" (Canpolat 2014, 285). Gregory Shaya, *flâneurün* Fransa'da edebiyatla ilgilenen, Paris sokaklarını dolaşan, çevresindeki hayatı gözlemleyen edebi bir tip olduğunu, yaşamın kâşifiyken kentin dedektifi haline geldiğini vurgular. "*Kalabalık içindeydi ama aynı zamanda kalabalığın dışındaydı, herhangi bir tüketimde aktif bir rol almayı reddederek ve bunun yerine Balzac'ın flânerie olarak tanımladığı gözün gastronomisi için dolaşan biriydi*" (Netchitarlova, 2016, 650). Flâneur kavramından yola çıkarak ele aldığımız metinlere baktığımızda Aylak Adam'ın C.sinin tam bir flâneur örneği olduğu görülür. Her ne kadar yalnızlığı seçmiş gibi görünse de sürekli kalabalıklar içinde kalabalıkla beraberdir. Onun için sokağa çıkmak aslında kendi yalnızlığının duvarını örmenin bir aracıdır.

Korkuyu Beklerken ve Aylak Adam metinlerinin kahramanları aylaklıklarıyla, hiçbir şeye tutunamamalarıyla, sıkıntıları ve korkularıyla Rus edebiyatındaki gereksiz insan tipine dâhil edilebilirler. Birsen Karaca, gereksiz insan tipini şöyle anlatır: "*Rus edebiyatındaki gereksiz insanların karakteristik özellikleri, soylu bir ailenin üyesi olmak, içinden çıktığı sosyal çevreye yabancılaşmak ve entelektüel birikimiyle, taşıdığına inandığı etik değerleriyle kendisini içinde bulunduğu çevreden üstün görmek, ifade ve eylemleriyle topluma ters düşmek, şüphencilik, ruhsal yorgunluk olarak sıralanabilir*" (Karaca, 2011, 31). Karaca'nın ifade ettiği özelliklerin hemen hepsi kahramanlarımızda mevcuttur, fakat her ne kadar gereksiz insan tipine dâhil ediliyor olsalar da onların en büyük savaşı kendileriyledir ve yaşamlarını sürekli bir var olma çabası içinde geçirirler.

İşte bu noktada “sokak” iki kahraman için farklı anlamlar taşımaya başlayacaktır. C. için sokak var olmanın bir yolu olarak görülürken, Korkuyu Beklerken’in kahramanı için önce korku unsuru olacak, sonrasında o da C. gibi sokağı var olmanın bir aracı olarak görecektir.

3. Sonuç

Korkuyu Beklerken hikâyesinde kahraman mizacı gereği karamsar ve umutsuzdur. İçindeki huzursuzluk nedeniyle hiçbir seçiminde mutlu olamaz. Yalnız kalmak isteyip yalnızlığı seçtiğinde de kendini sokağa atıp diğer insanlar gibi yaşamak istediğinde de mutlu olamaz. Çünkü huzursuzluğu ve sebepsiz korkuyu nereye giderse gitsin yanında götürmektedir. Benzer huzursuzluk hissi C için de geçerlidir. Arayış içinde olan bu iki kahraman da sevmeyi, sevmeyi bilmediklerinden mutsuzdurlar. C için aradığı kadını barındırdığına inandığından tüm sokaklar umut demektir. Aylak Adam romanında sokağın olumsuz bir anlam taşıdığı görülmez. Bunalan C. için sokaklar her daim bir kurtuluş simgesidir. Sokakların onun için hiçbir kötü anlamı yoktur. C. için sokak özgürlüktür; klişelerden, dayatmalardan kurtardığı için, C. için sokak umuttur; kendini sadece o olduğu için sevecek kadını aradığı için, C. için sokak kaçıştır; alışkanlıklardan, sıkıntılardan, anılardan kurtardığı için, C. için sokak yaşamdır; kendisini hayatın içinde hissettirdiği için. Korkuyu Beklerken hikâyesinin kahramanı için sokağın taşıdığı anlamlar onun ruh durumuna göre farklılık gösterir. Şehirden uzaktaki ıssız sokak onun için bir sığınaktır; fakat bir süre sonra aldığı mektupla sokak onda korku uyandırmaya başlar. Evde yalnızlıktan bunalıma girdiğinde bu defa sokak isyan aracı haline gelir ve kendini sokağa atarak gizli mezhebe, kendine ve insanlara isyan eder. Sokağa adım attığında yeniden var olduğunu hisseder ve bu kez sokağın anlamı onda yaşam kaynağına dönüşür. Fakat içindeki huzursuzluk sebebiyle bu yaşam isteği uzun sürmez ve tekrar sokaklardan, insanlardan kaçma isteği duyar. Bu defa sokak kaçışın, tecridin adı olur.

Ele aldığımız iki metinde de sokağın önemli bir yeri olduğu aşikârdır. Burada asıl önemli olan iki kahramanın da içindeki çıkmaz sokaklardan bir türlü kurtulamayışlarıdır.

KAYNAKLAR

- Atay**, Oğuz. (2008). *Korkuyu Beklerken*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atılğan**, Yusuf. (2006). *Aylak Adam*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Berman**, Marshall. (2013). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Canpolat**, Emre. (2014). Walter Benjamin’de Yöntem ve Flâneur. *Moment Dergi*, s. 270-295. <http://www.momentdergi.org/index.php/momentdergi/article/view/57/358>.
- Dirlikyapan**, Devrim. (2015). *Korkuyu Beklerken Gelenler*. Derleyen: Hilmi Tezgör, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kara**, Esra. (2012). Korkuyu Beklerken ile Yuva Hikâyelerinde Mekânla İlişkisi Açısından Korku ve Paranoya. *Turkish Studies*, Cilt: 5, sy: 21, s.168-177.
- Karaca**, Birsen. (2011). Oğuz Atay’ın Yarattığı Tutunamayanlar Tipinin Evrensel Genleri. *Folklor/ Edebiyat*, Cilt: 17, Sy: 67, s.29-35.
- Netchitalova**, Ekaterina. (2016). Flâneur, Aylak ve Empatik İşçi. (Çev. Filiz Aydoğan) *TRT Akademi*, Cilt:01, s. 640-657.
- Özdemir**, Arzu. (2005). *Yusuf Atılğan’ın Romanlarının Psikanalitik Açıdan İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Özher**, Sema. (2006). Çağdaş İnsanın Tutamak Arayışı: Aylak Adam. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16, Sayı:1, s. 121-129.
- Sazyek**, Hakan. (2010). Yusuf Atılğan’ın Aylak Adam’ı: C. *Kitap-lık*, s.142, s. 64-78.